

УДК 37.014.542

Ільченко В. Р., Гуз К. Ж.

ЯКИМ МАЄ БУТИ ЗМІСТ ОСВІТИ МАЙБУТНЬОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ?

А *Обговорюється проект Концепції загальноосвітньої школи України, порівнюється фактологічний зміст освіти сучасної й очікуваної внаслідок реформування школи. Колектив розробників моделі освіти сталого розвитку «Довкілля» висловив своє бачення змісту освіти в аспекті потреб особистості учня і суспільства, держави щодо цілісності і фактологічності змісту освіти, їхнього впливу на формування компетентностей учня, майбутнє суспільства та напрямків модернізації змісту освіти.*

Ключові слова: «ефективна» та «справедлива» освіта, інтеграція змісту освіти, життєствердний національний образ світу учнів, наукова компетентність.

Актуальність проблеми. Учасники Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічні засади ефективного навчання природознавства в загальноосвітній школі» (Полтава, 19–20 квітня 2016 р.) основну увагу зосередили на проекті Концепції загальноосвітньої школи України, а саме змісту освіти майбутньої школи, оскільки саме зміст освіти визначає безпеку нації і кожного представника, безпеку цивілізації.

Доктори наук, професори, відомі в країні педагоги, психологи, філософи В. Р. Ільченко, К. Ж. Гуз, Г. Ф. Москалик, А. П. Самодрин, О. І. Неживий, К. В. Седих, А. В. Степанюк, М. В. Гриньова, С. Г. Дудко, В. Ф. Моргун, О. Г. Ільченко, Н. І. Білик, О. О. Буйдіна, А. Х. Ляшенко, В. С. Коваленко, Є. І. Кукуяшна, І. М. Бобер, О. С. Гринюк, І. М. Олійник підкреслили вагомість таких питань:

- Як потреби особистості і суспільства мають визначати зміст освіти?
- Чи може початкова і основна школа обійтись без універсальності, цілісності і фундаментальності знань?
- Які компетентності необхідні учневі загальноосвітньої школи?
- Як буде реалізуватися неперервність освітнього процесу?
- Які ознаки модернізації (сучасності освіти) і що вони принесуть учням і суспільству?
- Як модернізація змісту освіти буде опиратися на теоретично обґрунтований і експериментально перевірений вітчизняний і зарубіжний досвід?

Виклад основного матеріалу. Вже чверть століття науковці та педагоги-практики України борються за «справедливу та ефективну освіту», яка є гаслом багатьох освітніх систем країн ЄС. Спочатку це були школи з предметом «Довкілля» на чолі із ЗОШ I–III ст. № 37 м. Полтави – авторською школою «Цілісної свідомості ділової людини» (1991–1993).

До них приєдналися науковці лабораторії інтеграції

змісту освіти (з 2014 – відділ інтеграції змісту загальної середньої освіти) Інституту педагогіки АПН України (1994–2014) та громадська організація «Освітній центр «Довкілля» (1995–2014), НМЦ інтеграції змісту освіти НАПН України (1999–2013). Ці установи очолили майже третину педагогічних колективів шкіл країни, що навчали дітей за моделлю освіти сталого розвитку «Довкілля» (2000–2015).

Під «справедливою» та «ефективною» освітою педагоги «Довкілля» розуміють освіту, зміст якої на кожному етапі навчання (початкова, основна, старша школа) здатен засвоїти кожен учень. Завдяки засвоєнню змісту такої освіти учень досягає природовідповідно високого інтелекту, розвиває наукове мислення, зміцнює своє здоров'я та конструює свою особистісно значиму систему знань про дійсність – національний життєствердний образ світу. В основі цієї системи лежать загальні, базові закономірності природи, суспільства, культури та довкілля.

Результатом «справедливої», «ефективної» освіти, крім наявності в учнів життєствердного образу світу, є засвоєння ними вищеназваних базових закономірностей як здатності компетентно підходити до розв'язання практичних завдань, тобто оволодіння науковою компетентністю, що необхідна кожній людині незалежно від її майбутньої професії.

Ще ніхто не заперечив думку В. І. Вернадського про те, що наука є природне явище, вона в загальнообов'язковій формі пов'язує людину і суспільство в цілому з біосферою, ноосферою. Суспільство як сукупність індивідів без наукової компетентності при сучасних досягненнях техніки буде самоусунене з біосфери та ноосфери.

Педагогам, учням шкіл країни, в яких впроваджується з 1994 року освітня модель «Довкілля», відомі зміст і роль базових, загальних закономірностей природи та довкілля як наріжних принципів інтеграції знань про дійс-

ність у цілісність. Результатом інтеграції є формування життєствердного образу світу учня. Авторами «Довкілля» розроблена технологія навчання (1–11 кл., дошкільня, вища школа), згідно з якою образ світу слугує для суб'єкта навчання вихідним пунктом і результатом будь-якого пізнавального процесу, поведінкового акту, будь-якої діяльності. Ця технологія приводить до оволодіння учнями науковою компетентністю як здатністю оперувати базовими закономірностями науки і водночас обумовлює у майбутніх членів суспільства формування життєствердного національного образу світу, а, отже, життєствердної моделі світу вітчизняного суспільства [1; 2].

Законослухняний громадянин – невід'ємна складова й умова сталого розвитку суспільства, а його формує о-світ-а (від «світ» – сфера прояву тотально діючих на всі об'єкти закономірностей). Зміст її має базуватися на загальних закономірностях науки як наріжних принципах об'єднання його елементів у цілісність [3].

Традиційна освіта – фактологічна, у ній відсутні загальні закономірності, спільні для «шкільних основ наук» як основа обґрунтування явищ, властивостей об'єктів, часткових законів, що вивчаються в тих чи інших предметах. Часткові (специфічні для фізики, хімії, біології тощо) закони розглядаються з точки зору «корисності» їх людині. Вивчили закон, далі розглядається його практичне застосування та як його обійти, щоб не нашкодив інтересам людини. Так формується звичка мислення – використати закон або обійти його; моделюється агресивний, деструктивний образ світу, в якому дійсність виступає як серія відокремлених об'єктів, основою об'єднання знань про них є задоволення інтересів учня (людини). При такій освіті боротися з корупцією важко або й безперспективно. Зв'язок освіти з життям має опиратися на життєствердний національний образ учня. Інакше підприємницька компетентність буде спрямована на досягнення «благ» будь-якою ціною і на цьому шляху ніякі покарання не допоможуть.

Зіставивши різні чинники, такі, як обмеженість природних ресурсів, загострення суспільних і цивілізаційних конфліктів, зростання кількості отруйних, шкідливих відходів у результаті бурхливого розвитку виробництва, збільшення споживання, кліматичні зміни, породжені господарською діяльністю людини, тощо, дослідники прийшли до висновку, що вже в другій чверті – середині ХХІ ст. людство чекає соціально-економічна та екологічна криза [4], значною мірою викликана фактологічністю, фрагментарністю змісту освіти, починаючи з початкової школи і ще раніше – дошкільня.

Особливо необхідні загальні закономірності в початковій школі, де вони зараз повністю відсутні. Ще Ж. Піаже довів, що без закономірності збереження, закономірності направленості процесів у змісті освіти інтелект молодших школярів не може досягти високих рівнів. Психологи, які досліджували рівень інтелекту молодших школярів, що навчалися за моделлю «Довкілля», і тих, що вивчали традиційні предмети, показали, що цілісний зміст освіти дозволяє дітям досягти таких високих рівнів інтелекту, що дослідники не могли цьому повірити і повторювали дослідження (нинішні молодші школярі позбавлені «Довкілля») [1].

При конструюванні змісту освіти світоглядний елемент (зміст загальних закономірностей, понять «образ світу», «образ природи» як його основа, зміст національної спадщини, «наукова та природничо-наукова картини світу» тощо) має виконувати чотири функції: частини самого змісту (стандарту, програми), мети, орієнтиру і зусобу його конструювання. Світоглядний елемент визначається змістом його терміну. Як уже зазначалося, «світ» – сфера прояву спільних для всіх елементів «світу» й, отже, змісту стандарту (чи системи програм до освітньої галузі й відповідно до системи підручників, яка втілює цілісність змісту освітньої галузі), загальних, базових закономірностей «основ наук», що складають зміст освітньої галузі, підручників, що її реалізують. У першу чергу, необхідне виділення цих закономірностей як наріжних принципів інтеграції елементів знань у цілісність.

Висновок. Учасники конференції мають надію, що зміст загальноосвітньої школи України буде модернізований у напрямі його цілісності, формування в учнів життєствердного національного образу світу, природовідповідно високих рівнів інтелекту, високих рівнів соціальної зрілості, громадянської та наукової компетентності. З цією метою будуть використані напрацювання колективу розробників моделі освіти сталого розвитку «Довкілля».

Список використаних джерел

1. Ильченко В. Р. Образовательная модель «Логика природы». Концептуальные основы интеграции естественнонаучного образования: книга для учителя / В. Р. Ильченко, К. Ж. Гуз. – Москва: Народное образование. Школьные технологии. 2003. – 205 с.
2. Ильченко В. Р. Реформування змісту освіти як національна проблема. Педтехнологія «Довкілля»: 15-річний досвід виконання стратегічних завдань реформування змісту освіти / В. Р. Ильченко. – Полтава: Довкілля-К, 2010.
3. Ильченко В. Р. Модернизация содержания образования как национальная проблема / В. Р. Ильченко, К. Ж. Гуз // Педагогика. – 2011. – № 4. – С. 3–8.
4. Москалик Г. Ф. Философська парадигма модернізації освіти в умовах інформаційно-комунікативного середовища: монографія / Г. Ф. Москалик. – Кременчук: Християнська Зоря, 2014. – С. 36–37, 201–202.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 31.04.2016

Ильченко В. Р., Гуз К. Ж. Каким должно быть содержание образования будущей школы Украины?

Обсуждается проект Концепции общеобразовательной школы Украины, сравнивается фактологическое содержание образования современного и ожидаемого в результате реформирования школы. Коллектив разработчиков модели образования устойчивого развития «Довкілля» высказал своё видение содержания образования в аспекте потребностей личности ученика и общества, государства относительно целостности и фактологичности содержания образования, их влияния на формирование компетентностей ученика, будущее общества и направленный модернизации содержания образования.

Ключевые слова: «эффективное» и «справедливое» образование, интеграция содержания образования, жизнеутверждающий национальный образ мира, научная компетентность.

Ilchenko V. R., Huz K. Zh. The content of education of future school of Ukraine.

This article is dedicated to the discussion of educational content in the draft Concept of secondary school in Ukraine. factual comparison of modern educational content and expected as a result of school reform. The team of developers model the education for sustainable development «Environment» expressed the vision of educational content in terms of the needs of the individual student and society, state and fact logicity on the integrity of educational content, their influence on the formation of student competencies, the future of a society; areas on the modernization of educational content.

Key words: «effective» and «fair» education, integration of educational content, life-affirming national image of the world of students, academic competence.